

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

De leugen

Wie is de leugenaar dan wie loochent, dat Jezus de Christus is? Dit is de antichrist, die den Vader en den Zoon loochent. Een ieder, die den Zoon loochent, heeft ook den Vader niet. Wie den Zoon belijdt, heeft ook den Vader.

1 Joh. 2 : 22—23. (N.V.)

Bovenstaande tekst spreekt over de leugen. En dat is een onderwerp, waar we aanstonds allen begrip voor hebben. De wereld is immers vol leugen. Elk ogenblik stoten we er op.

De leugen komt al voor bij de kinderen, als ze met hun jokkentjes aankomen. Maar die is er niet minder in het grote mensenleven. De mensen doen zich soms zo anders voor dan ze zijn. Gemeenheid onder een mom van vriendelijkheid.

De leugen is er in het economische leven, in handel en bedrijf. Ze is er in de politiek. Schone leuzen worden aangeheven, die geen werkelijkheid inhouden of heel wat anders bedoelen dan ze klinken. Men spreekt van democratie en bedoelt tyrannie, van vrijheid, terwijl men op onderdrukking zint.

Zo is er overal leugen.

Maar nu vraagt de apostel Johannes: Wie is de leugenaar? Hij bedoelt: Wie is nu de grootste leugenaar? Wat is de grootste leugen, de leugen, die heel het leven bederft? Wat is, als het er op aankomt, de leugen? En dan antwoordt hij, dat die de leugenaar is in volle zin, die loochent d.i. die ontkent, bestrijdt, niet gelooft, dat Jezus is de Christus.

Loocheneren, dat Jezus de Christus is, kan men op onderscheidene manieren doen.

Men kan het doen op de wijze der Overpriesters en Schriftgeleerden en fel bestrijden, dat Jezus van Nazareth de beloofde der vaderen zou zijn. Men kan Hem uitmaken voor een, die het volk verleidt en verwoed schreeuwen: Weg met Hem, aan het kruis met Hem! Men kan het Evangelie van Christus radicaal bestrijden, godsdienst uitkrijgen als opium voor het volk. Of ook, men kan er onverschillig aan voorbijgaan. Er niet van willen weten.

Men kan het ook op andere wijze doen.

In de dagen van Johannes waren er mensen, die heel vroom konden spreken van Jezus en van Christus, maar onderwijl ontkenen, dat de mens Jezus de Goddelijke Christus zou zijn. Die twee moesten in wezen uit elkaar gehouden worden.

Zeker, men kan ook onder vrome woorden het Evangelie van zijn kracht beroven. Men kan Schriftuurlijk klinkende termen gebruiken, maar daar heel andere inhoud aan geven. En, terwijl men voorgeeft het Evangelie te volgen, volgt men menselijke theorieën. Op vroom schijnende wijze is men uit op zelfhandhaving.

In één woord dus: op allerlei wijze kan men loocheneren, dat Jezus, van Wien de evangeliën verhalen, is de Christus, de ons van God gezonden hoogste profeet en leraar; onze enige hogepriester en eeuwige koning.

En dit loocheneren nu noemt Johannes de leugen. Hier hebt ge de leugen in werkelijke, volle zin.

Dit is, zo vervolgt hij, de antichrist. D.w.z. dit is het bepalande van den antichrist, hier hebt ge zijn wezen.

De antichrist, ge weet wie daarmee bedoeld wordt. De antichrist is de mens, die zich in plaats van Christus stelt, die zegt, dat hij de Christus is. Dat wil wel niet zeggen, dat

hij zich woordelijk zo zal noemen, maar wel, dat hij zal komen met de pretentie, dat hij het is, die verlossing brengt, dat hij de mensheid naar een staat van heil en geluk zal leiden; de vrede der wereld ligt in zijn handen.

Christus dringt hij weg uit het leven en stelt zichzelf in zijn plaats.

Hij zal het doen. Hij is de redder der wereld.

De antichrist is, zo kunt ge zeggen, het geconcentreerd menselijk pogen zichzelf te redden. De mens kan het zelf.

En, zo zegt nu Johannes, dit steekt achter het loocheneren, dat Jezus is de Christus.

Het loocheneren, dat Jezus de Christus is, de volkomen Zaligmaker, de Goddelijke Heiland, is niet maar één op zichzelf staand geval. Dat is maar niet het niet goed zien van een bepaald feit, een bepaalde waarheid miskennen. Maar daar steekt een hele levensbeschouwing achter. Daarin openbaart zich de antichristelijke geest. Daarin laat zich zien het menselijk streven zichzelf te willen redden.

De Joden verwierpen Christus. Zij konden immers zelf wel hun gerechtigheid bij God verwerven.

Het moderne denken wil er niet van weten, dat de mens Jezus God zou zijn, God geopenbaard in het vlees. Dat is maar mythologie. De mens redt zichzelf. De goddelijke vonk in hem streeft uit zichzelf wel naar het licht. Zijn goede kern ontplooit zich steeds breder. De mens schrijdt zelf voort naar hogere staat.

Zo wordt gelochend, dat Jezus is de Christus.

Maar hoe onheilvol is dat!

Het loocheneren van den Zoon houdt immers ook in het loocheneren van den Vader. Een ieder, die den Zoon loochent, heeft ook den Vader niet.

Dat wordt wel niet altijd zo doorzien.

De Joden, die Christus verwierpen, meenden nog wel, dat God hun Vader was. (Joh. 8, 41). En ook het verhumaniseerde christendom spreekt nog wel van God. Maar men misleidt zichzelf. Men heeft in werkelijkheid den Vader niet, men leeft niet in verbondenheid met God, die de Vader is van onzen Here Jezus Christus, met God, die zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft tot ons behoud.

ZONDE

Toen ik eens naging over welke kernwoorden van de Schrift in de loop des tijds door mij geschreven was bleek me, dat de zonde niet aan de beurt gekomen was. Dit was wel het geval met evangelie, zaligheid, genade, rechtvaardigheid, heiligheid en nog enkele andere. Mogelijk spreken we liever niet over dat akelige, nare ding dat met zonde wordt aangeduid. Toch doet de Schrift dit heel veel. En wij moeten er ook maar niet over zwijgen. Wij zullen onze zonden moeten belijden, maar dan zullen wij ze ook moeten kennen. En tot dat kennen behoort ook, dat wij weten wat zonde is.

In de gewone spreektaal, zoals die in de wereld gebezigd wordt, is het woord zonde van z'n eigenlijke, diep-ernstige betekenis beroofd. Daar wordt het woord gebezigd — zoals ik in een woordenboek lees — „om spijt of ergernis uit te drukken, wanneer iets verspild wordt of nodeloos te loor gaat; ook om medelijden uit te drukken“. Als voorbeeld wordt dan genoemd: „'t is zonde, dat arme kind! ach! 't is zonde!“ In zulk een uitdrukking is geen sprake meer van schuld, maar van medelijden met het slachtoffer. Zonde betekent vaak niet meer dan: 't is jammer. Men vindt het zonde als iemand een

UIT DE INHOUD:

De leugen	H. V.
Zonde	H. J. J.
Een „afgescheiden“ stem over kerkelijke hereniging	
Naar de top der aarde (VIII)	P. G.
Economische wetten ten leven	A. K.
Boekbespreking	G. V., D. J.
Persschouw	C. V.
Van hier en ginds	
Kerknieuws	

En dat bergt schrikkelijke consequenties in zich. Nu is er geen behoud meer voor het menselijk leven.

Wat een rampen zijn er niet over de Joden gekomen!

En ook de wereld gaat aan de Christusverwerping kapot. De leuze: de mens redt zichzelf, doet den mens op zichzelf staan. Ieder moet maar zichzelf zien te redden. De mensen worden zoekers van zichzelf.

Zelfzucht, partijzucht scheurt de mensenwereld stuk.

Ja het loocheneren, dat Jezus is de Christus, is de leugen. De leugen die heel het leven verleugent, politiek, maatschappelijk en wat dan ook.

Nu vindt de wereld nooit werkelijk behoud.

Alleen wie den Zoon belijdt, heeft den Vader. Alleen wie zich van harte geeft aan Jezus als den Goddelijken Heiland, als den Zoon, die ons den Vader doet kennen, heeft de verbondenheid met God. En hij heeft daarin zijn behoud. Alleen het werkelijke Evangelie van Jezus als de Christus verlost het leven.

Roodeschool.

H. VENEMA.

gouden armband heeft verloren of als een mooie vaas gebroken is. Sommigen spreken al van zonde als er een dubbeltje nutteloos uitgegeven is. Dat dit alles met het bijbelse woord zonde niet veel te maken heeft zal voor ieder wel duidelijk zijn.

Dat in het gewone spraakgebruik dit woord zo uitgesleten en afgesleten is hoeft ons niet verwonderen. Dat is precies zo met vele andere woorden, als bijv. zalig en heilig en rechtvaardig. Dat komt omdat de wereld God niet kent en van Jezus Christus niet wil weten. Zalig is de mens, die in gemeenschap met God leeft. En heilig is de man, die bij de Here Jezus behoort en zo bij God, de Vader van Jezus Christus. En rechtvaardig is de mens, die in de rechte verhouding tot God staat. Hoe zou iemand deze woorden nog recht kunnen verstaan en gebruiken als hij God niet kent? Dat is eenvoudig onmogelijk. En zo staat het nu ook met het woord zonde.

***

Naar z'n oorsprong schijnt het nederlandse woord zonde afgeleid te zijn van een latijns woord, dat betekent: schuldig, strafbaar. En dat moeten wij in dat woord maar blijven horen. Zonde heeft wat schuld te maken. En met straf. Schuld tegenover God. En straf waarmee God de zonde „loont“ om zo te zeggen. Want zonde is opstand tegen God en

ongehoorzaamheid aan Gods bevel. Zij wil van Gods genade niet leven en niet aan de leiband van de HERE lopen. Dat kunnen we reeds zien aan de val en ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders Adam en Eva in het paradijs. In Gen. 3 komt het woord zonde niet voor. Maar de zaak wel degelijk. Daar openbaart ons de HERE hoe de zonde in de mensenwereld is gekomen. De Schrift openbaart ons niet hoe dit mogelijk was. Ze verklaart ons de zonde niet. Heel veel vragen die gesteld zijn over de oorsprong en het wezen en de mogelijkheid der zonde worden ons door de Schrift niet opgelost. De Schrift is ons niet gegeven om allerlei problemen op te lossen. Wijsgeren en theologen zouden graag het probleem van Gods bestaan oplossen. Maar de Schrift begint met het majestueuze woord: „In den beginne schiep God den hemel en de aarde”. Iets dergelijks zien we nu ook met betrekking tot de zonde. Wij zitten met tal van vragen. En vele geleerde en wijze en vaak ook nieuwsgierige mensen hebben willen weten hoe het nu mogelijk was, dat de mens, naar Gods beeld geschapen, in zonde vallen kon. En hoe vanuit de geestenwereld het gif der zonde in de mensen kon worden ingespoten om zo te zeggen. En hoe God dit kon toelaten. Over deze vragen zal gedacht en geschreven en gesproken worden tot aan het einde der dagen. En er zullen min of meer bevredigende antwoorden gegeven worden.

Maar al kunnen we ook geen van deze vragen oplossen, als we voor het Woord Gods buigen weten we heel zeker, dat de zonde in de wereld gekomen is en dat onze voorouders Adam en Eva gevallen zijn en dat zo de zonde en de dood tot alle mensen is doorgegaan. En dan weten we ook, dat zonde is opstand tegen God en verzet tegen Zijn genade en ongehoorzaamheid aan Zijn wil.

Het ontbrak Adam en Eva aan geen ding. Ze leefden in een paradijs. De HERE had aan de man z'n vrouw en aan de vrouw haar man gegeven. Maar bovenal de HERE had Zichzelf aan hen gegeven in Zijn almachtige genade. De eerste mensen kenden hun Vader in de hemelen. Wat ontbrak er aan hun zaligheid? Wat wilden ze nog meer? We zouden zeggen, ze hadden niets anders te begeren dan in de genade Gods te blijven en naar Zijn wil te leven.

Maar toen is dat raadselachtige, onbegrijpelijke en ondoordringelijke gebeurd. Zij hebben de slang, dat is de duivel, eerder geloofd dan hun hemelse Vader. Toen deze hun voorspiegelde, dat zij door het eten van de boom der kennis des goeds en des kwaads niet zouden sterven, maar leven; en als God wezen, kennende het goed en het kwaad; hebben ze deze leugen geloofd. Ze zijn ongehoorzaam geweest aan hun genadige Vader. Ze hebben van de verboden boom gegeten. Wat was dat anders dan opstand tegen God en weerstaan van Zijn genade en de wil om op eigen benen te staan?

* * *

Er worden in de Heilige Schrift allerlei woorden gebruikt om die verschrikkelijke zaak, die wij met zonde en zondigen aanduiden, ons voor te stellen. Heel vaak wordt een woord gebruikt, dat in het gewone leven betekent: missen, het doel niet raken. In Richteren 20 : 16 lezen we van 700 mannen, die „een steen konden slingeren, zonder ook maar een haarbreedte te missen”. Dat woord „missen”, wordt dikwijls gebruikt voor zondigen. Bijv. in Gen. 39 : 9 waar Jozef tegen de verleidster zegt: „hoe zou ik zulk een groot kwaad doen en zondigen tegen God?” Jozef ziet overspel als een afwijken van de weg des HEREN en een missen van het levensdoel, dat God gesteld heeft. Ook in het N.T. wordt een woord gebruikt, dat dezelfde grondbetekenis heeft. Bijv. in de ons allen bekende tekst: „Gij zult zijn naam heten Jezus; want Hij zal zijn volk zalig maken van hun zonden” Matth. 1 : 21. Datzelfde woord zal ook wel zitten in de ons bekende uitdrukkingen: een misdaad begaan, een misslag doen. Wie zondigt begaat een misdaad tegen God, mist het door God voor het leven gestelde doel.

Een ander woord, dat met zonde vertaald wordt betekent eigenlijk: krom of verkeerd zijn, afbuigen van de goede weg, en dat met opzet. Dat woord wordt bijv. gebruikt in Ps. 51 : 7: „In ongerechtigheid ben ik geboren”. En in Ps. 31 : 11: „mijn kracht is vervallen door mijn ongerechtigheid”. Dit woord

wordt niet alleen gebruikt van de zondige daad, maar ook van de zondige wil.

Een derde woord voor zonde betekent eigenlijk: in opstand komen tegen of afvallen van het wettige gezag. Dat woord wordt gebezigd in Jesaja 1 : 2, waar de HERE moet klagen: „Ik heb kinderen groot gemaakt, maar zij hebben tegen Mij overtrede”. We kunnen ook wel vertalen: Zij zijn Mij ontrouw geworden. De HERE heeft Zijn verbond met zijn volk opgericht. Hij heeft Zich aan zijn volk in grote genade gegeven. Maar het volk heeft het verbond verbroken en wil niet, dat de HERE koning over hen is.

Niet altijd worden zulke sterke woorden gebezigd voor het kwaad, dat het volk des HEREN doet. Soms wordt een woord gebezigd, dat betekent: dwalen, zich vergissen, uit onwetendheid of onachtzaamheid verkeerd doen, als bij ongeluk om zo te zeggen. Zo lezen we in Numeri 15 : 22: „Voorts wanneer gijlieden afgedwaald zult zijn, en niet gedaan hebben alle deze geboden, die de HERE tot Mozes gesproken heeft”. Voor een zonde uit afdwaling bedreven was verzoening en vergeving. Maar wie met boos opzet, willens en wetens en volhardend een gebod des HEREN overtrad, die moest gedood worden. Zoals we lezen in Numeri 15 : 30: „Maar de ziel, die iets gedaan zal hebben met opgeheven hand, hetzij van inboorlingen of van vreemdelingen, die smaadt de HERE en die ziel (die persoon) zal uitgeroeid worden uit het midden van haar volk”.

Er zijn in het O.T. en in het N.T. nog veel meer woorden waarmee het verkeerde doen der mensen wordt aangeduid. Maar in al deze woorden ligt de gedachte van afbuigen van de weg des HEREN, ingaan tegen de wet Gods, ongehoorzaamheid aan het Woord des HEREN, weerstaan van Gods genade, opstand tegen God.

* * *

De zonde is een verschrikkelijke macht, waarvan ons alleen Gods almachtige genade redden kan. De zonde is als een koningin, die over de zondaren heerst. Dat is zo sedert de val van Adam en Eva in het paradijs. En dat zal zo zijn tot aan het einde der dagen. Geen mens kan uit eigen kracht zich aan de macht der zonde ontworstelen. Alle mensen liggen onder de heerschappij der zonde. Allen zijn verkocht onder de zonde. Wie de zonde doet is een slaaf der zonde. De apostel Johannes aarzelt niet te zeggen: „Die de zonde doet is uit de duivel, want de duivel zondigt van den beginne” I Joh. 3 : 8. De Here Jezus heeft tot de Joden gezegd: „Gij zijt uit de vader de duivel en wilt de begeerte uws vaders doen” Joh. 8 : 44. We kunnen van de macht der zonde niet te groot denken. Dat leert ons de Schrift en de ervaring bevestigt het. Er is in de loop der eeuwen ontzagelijk veel veranderd in de mensenwereld. Techniek en wetenschap zijn met reuzenschreden vooruit ge-

gaan. Maar de mens met z'n zonde is dezelfde gebleven. Daarom is er in de grond der zaak eigenlijk niets veranderd. Altijd en overal zien we de mensheid in opstand tegen God en Zijn gezalfde. En uit die onzalige fontein komt voort een zee van misdaden en ongerechtigheden, die dit leven maken tot een voorportaal van de hel. Door één mens is de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood, die tot alle mensen is doorgedrongen, omdat allen gezondigd hebben.

We kunnen de waarheid en het gezag van de Heilige Schrift aan ongelovigen niet bewijzen in de strikte zin van het woord. Onze Ned. Gel. Bel. zegt in art. 5 terecht: „En wij geloven zonder enige twijfeling al wat daarin begrepen is, en dat niet zozeer, omdat ze de Kerk aanneemt en voor zodanige houdt, maar inzonderheid, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat ze van God zijn”. Maar als de belijdenis dan vervolgt: „en dewijl ze ook het bewijs van dien bij zich zelve hebben: gemerkt de blinden zelf tasten kunnen, dat de dingen, die daarin voorzeggd zijn, geschieden”, dan meen ik, dat wij hier ook wel mogen denken aan wat de HERE ons openbaart aangaande de algemene verdorvenheid van het menselijk geslacht. Wie door Gods genade de HERE kent en zo ook zichzelf, kan haast niet begrijpen, dat niet iedereen toestemt, dat heel de mensheid verloren is in zonde en schuld. De blinden kunnen het zouden we zeggen tasten!

Paulus beschrijft in Rom. 1 de toestand van de Grieks-Romeinse wereld. Het is om van te ijzen. Wat een poel van ongerechtigheid wordt ons daar getoond. Maar zo was die wereld. Zulke toestanden waren er tenminste ook. Maar als we een beetje om ons heen kijken in de wereld van vandaag dan verwondert ons deze tekening van het leven niet. Zo is het vandaag immers nog. De kranten staan vol van berichten over corruptie in allerlei levenskring. Waar de lichten van de hemel worden gedooft, waar Gods genade in Christus Jezus wordt afgewezen, daar wordt het leven een samenknopsel van ongerechtigheid. Trouwens, als we in de Kerk niet leven van genade alleen, door het geloof alleen, dan wordt het leven ook daar der wereld gelijkvormig. Laten we maar niet denken, dat wij zelf wel zo sterk zijn om de zonde en de duivel en de wereld buiten de deur te houden. Gods genade alleen is een kracht Gods tot levensbehoud.

De macht der zonde is vreselijk. Het is alsof Paulus de wereld van heden beschrijft, als hij zegt in Gal. 5 : 19 vv: „De werken van het vlees nu zijn openbaar; welke zijn overspel, hoererij, onreinheid, ontuchtigheid, afgoderij, venijngeving, vijandschappen, twisten, afgunstigheden, toorn, gekijf, tweedracht, ketterijen, nijd, moord, dronkenschappen, brasserijen en dergelijke”.

H. J. JAGER.

Een „afgescheiden” stem over kerkelijke hereniging

In de brief, welke de Chr. Geref. en de Geref. Kerk van Eindhoven onlangs aan alle zusterkerken rondzond en waarin zij mededeelden gezamenlijke kerkdiensten te zullen beleggen, werd herinnerd aan een bekende uitspraak uit de Acte van Afscheiding. En wel aan die, waarin de zich afscheidende kerk van Ulrum verklaarde „gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde ledematen, en zich te willen vereenigen met elke op Gods onfeilbaar woord gegronde vergadering, aan welke plaatsen God dezelve ook vereenigd heeft.”

In de brief, welke de synode van Spakenburg naar de eerstkomende synode van de Chr. Geref. Kerken zond wordt naar deze zelfde uitspraak gewezen!

Wie zich goed heeft gerealiseerd wat in de aangehaalde woorden wordt uitgesproken, heeft zich er niet over verwonderd, dat juist in brieven waarin over herenigingspogingen wordt gesproken, aan deze woorden wordt herinnerd. En dat deze pogingen dáármee in verband worden gebracht. Ja, zelfs als een uitvloeisel, en dan als een noodzakelijk uitvloeisel, daarvan, worden getypeerd.

De genoemde uitspraak is inderdaad uitermate belangrijk. Want ze zegt zo duidelijk als maar mogelijk is, dat de afgescheiden kerken geen secte wilden zijn en dat, indien ze naar dit woord leefden, dat ook metterdaad niet waren.

De afscheiding wordt door deze woorden immers gekwalificeerd als **middel**.

Het ging De Cock en de zijnen bij de Afscheiding niet om een afgescheiden kerk als zodanig. Het ging hun alléén om de kerk van Christus, en dus om de ge-re-formeerde kerk. Het ging hun er om, dat door de kracht van Gods genade deze kerk weer zou herleven door het wegdoen van alles wat haar belemmerde om werkelijk kerk Gods te zijn. Het ging hun er om weer geheel naar de wil van Christus in zijn kerk te leven, te prediken, te dienen. Ze wilden — zo drukten zij het graag uit — „wederkeren tot de leer, dienst en tucht der vaders”. Die **wederkeer** was hun doel. Afscheiding van de Ned. Kerk was het daartoe noodzakelijk **middel**.

Hoe sterk dit alles in deze afgescheidenen leefde blijkt ook bijzonder duidelijk uit de zin, welke in die „Acte van Afscheiding en Weder-

keering" onmiddellijk aan de reeds genoemde vooraf gaat. Die zegt namelijk, dat zij, die deze acte ondertekenden „geen gemeenschap meer willen hebben met de Nederlandsche Hervormde Kerk, tot dat deze terugkeert tot den waarachtigen dienst des Heeren”.

In deze woorden wordt immers zo mogelijk nog nadrukkelijker gezegd, dat de afscheidig middel was en geen doel. Want er wordt met de mogelijkheid gerekend, dat de Herv. Kerk weerkeert tot de waarachtige dienst des Heeren. En als dat — menselijk onmogelijke — zal geschieden dan, zo verzekeren de mannen der Afscheiding, dan keren we tot die kerk terug. We breken dan onmiddellijk met het door ons niet gezochte, maar ter wille van de reformatie der kerk thans volstrekt noodzakelijke, maar naar we hopen en bidden toch slechts tijdelijke, isolement.

Ja, deze uitspraken zijn zeer belangrijk. Want het belijden van deze woorden doet zien, dat de afgescheiden kerken waarlijk gereformeerde en dus ook waarlijk oecumenische kerken wilden zijn.

* * *

Het is een boeiende zaak na te gaan hoe de afgescheidenen zich aan dit woord hebben gehouden.

In dit artikel wil ik daarover iets vertellen. Zoals men weet, hebben de Afgescheidenen ontzaglijk veel te lijden gehad. Veel meer dan wij beseffen. De vervolgingen vanwege de regering waren werkelijk het ergste niet. Die hielden trouwens na enkele jaren op. Veel erger was evenwel de haat, de minachting, het tegenwerken, het lasteren waaraan ze, vooral van de zijde van de mensen der Herv. Kerk, bloot stonden. Mevr. Brummelkamp moet eens gezegd hebben: Hoelang zal het nog duren dat wij de paria's van ons volk zijn.

Wanneer men dit weet staat men verbaasd over de wijze, waarop de Afgescheidenen dit alles droegen en daarop reageerden. Er was globaal genomen in hen niets van haat, rancune, bitterheid of iets dergelijks te bespeuren. Integendeel, ze verdroegen dit alles veelal met bewonderenswaardige evangelische zachtmoedigheid en lankmoedigheid. En ze bleven verlangen naar en werken voor een vereniging van allen die de Here waarachtig vreesden.

Daarvan wil ik een voorbeeld geven.

* * *

In 1851 kwam het eerste weekblad der Afgescheidenen uit. Het was „De Stem”. Dit blad was het orgaan van wat men wel de conservatieve vleugel der Afgescheidenen heeft genoemd.

In een van de eerste nummers reeds wordt de vraag besproken wat het doel is van de Afscheiding en wat men zou moeten doen „om eene vereniging daar te stellen tusschen de gescheiden en niet gescheiden Gereformeerden”.

De schrijver — wie het is wordt niet gezegd — omschrijft het doel van de Scheiding aldus:

Het „was en is zich geheel los maken van het zogenaamd Hervormd Genootschap (men lette op dat woord: de schrijver bedoelt het in 1816 bij koninklijk besluit in het leven geroepen kerkgenootschap - C.V.) en, in de openbare godsdienst oefening, geene gemeenschap met hetzelfde hebben of mogen hebben, als zijnde dit Genootschap van de leer der ware gereformeerden geheel afgeweken, onverbeterlijk verdorven, kettersch, eigen verdorvenheid en niet Gods woord tot regel hebbende, menschen-vonden boven God stellende en den waren grond der godsdienst wegnemende en omverwerpde, en wel in zulk eene mate, dat geen oprecht Christen met een goed geweten in dat genootschap kan blijven en God dienen, maar verplicht is zich met Gods volk te vereenigen, ten einde den Allerhoogste naar Zijnen wil gezamenlijk te vereeren”.

Wanneer deze Afgescheidene zo het doel van de Afscheiding heeft omschreven, haast hij zich evenwel een mogelijk misverstand af te snijden.

Men verandere, zo schrijft hij, namelijk „onze meening” niet, noch „keere” die om, „door te stellen dat wij al de leden, die zich nog in dat Genootschap bevinden, hoofd voor hoofd als ketters zouden beschouwen, en dat wij het noodzakelijk achten ons van

allen te scheiden”. „Dat zij verre”, schrijft hij. „Wij bidden integendeel God, dat het Hem moge behagen, dezulken te vereenigen, die Hem vreezen en zich nog in het midden van dat onverbeterlijk genootschap bevinden; wij weiken hun, in de volste beteekenis de broederhand toe”.

Na deze verklaring omschrijft deze scribent het karakter van de Afscheiding aldus:

Men zoude nu „ligtelijk kunnen denken dat scheiding ons hoofddoel zij, en dat wij alleen in dezelve genoegzaamheid achten”. Maar dat is gans niet het geval! De Afscheiding „dient slechts tot middel om het doel te bereiken, namelijk eene vereeniging tot stand te brengen van alle oprechte geloovigen, die gewillig zijn om, met verloochening van alles, God te dienen, Jezus onze HEER, ook dan nog als zulks door besluiten of dwangbevelen van Overheden en Magten zoude worden verboden, openlijk te belijden, en, vereenigd, den Allerhoogsten, naar Zijn woord en met beooging van afschuw tegen alle ketterij, te aanbidden en te vereeren”.

Zo is dus de afscheiding „geenszins de hoofdzaak” waar het bij de Afscheiding om ging, maar niet anders dan het „noodzakelijk middel om tot het doel te geraken”.

Dat doel is nu vooreerst het verbreken van de gemeenschap, ook van de kerkelijke gemeenschap met „atheïsten, déïsten, neologen, en litzinnigen”.

Maar bij dat negatieve komt het positieve. En dat omschrijft deze broeder aldus:

„Niet op zichzelf te blijven staan; de broederschap des geloofs werkdadig te beoefenen; het gebouw van het ligchaam der kerk te bezorgen, en, is het nood, zelfs het leven te stellen voor de broeders; zich alzoo bij de ware Kerk te voegen, waar ook God die moge stellen, in welke arme, ellendige, en geringe omstandigheden zij zich bevindt; zich op eene echt christelijke wijze daarbij te voegen, ten einde God worde verheerlijkt, onze zaligheid en geloofsrust bevorderd, en onze naasten worden gesticht door onze openlijke belijdenis en de bruidskerk van CHRISTUS”.

Na op deze schone wijze getekend te hebben wat het zich voegen bij de ware kerk inhoudt, betoogt deze afgescheidene nu voorts dat „dit groote doel der vereeniging” reeds gedeeltelijk is bereikt. Evenwel: niet meer dan gedeeltelijk! Hoe hij dat bedoelt blijkt uit wat daarna volgt:

„Ik zeg gedeeltelijk. niet met opzigt tot ons, die, door Gods genade, door eene voorafgaande wettige scheiding van de valsche kerk tot eene gemeenschap zijn gekomen; maar met betrekking tot onze broeders en zusters, welke wij nog bij de vereeniging missen, of die dezelve nog verwerpen en, bij hunne openbare godsdienst oefeningen, in den volsten zin den Baal dezer eeuw dienen, of eindelijk dezulken, die wel ten deele met ons God vereeren in het hooren der verkondiging van 's HEEREN woord, en het aanroepen van Zijnen grooten naam en het beedeelen der armen, doch helaas! steeds aarzelen of vreezen zich geheel naar eisch bij ons te voegen”.

Ten aanzien van deze broeders bestaat er nu metterdaad hoop, dat God ze tot de ware gemeenschap met zijn kerk zal leiden.

Dit alles overwegende, zo gaat het artikel verder, gaan wij „gemoedigd voort in de stille verwachting van het heil des HEREN”.

Zeker er is in de kring der Afgescheidenen veel verdeeldheid en twist. Maar ook die kan deze broeder toch niet ontmoedigen. Wij gaan „gemoedigd” voort, zo schrijft hij, ook terwijl wij „scheuring en verdeeldheid in onzen eigen boezem aanschouwen. Deze zijn niets nieuws, maar bestonden reeds in de eerste tijden der apostelen; — niets vreemds, want reeds Joannes sprak van zulk een uitgaan; — niet verschrikkende, daar Gods fundament onwrikbaar pal staat; — niet verwoestende, maar louterende van hetgeen nadeel zoude kunnen toebrengen; — niet omverwerpde, maar meer en meer zinkende op de grondvesten der eeuwige waarheid, ten einde onbeweeglijk en standvastig te worden in het werk des HEEREN”.

Bij de kerk komt het voorts niet aan op een naam, of formaliteiten of iets van dien aard. Het komt alleen aan op aller gemeenschap met God.

„Ons geenszins bindende aan eenigen naam, titel of formaliteit die geene betrekking heeft tot de waarheid, staan wij in eene verééniging, bij welke ieder geloovige verplicht is toe te treden al ware het ook dat

veel van het tijdelijke daardoor moest verloren gaan. Nog altijd heet het: „Wie vader of moeder lief heeft boven mij, is mijner niet waardig”. — Wij willen gescheiden zijn van ketters en van hunne dwaalleeren, maar vereenigd met alle geloovigen die onzen God willen dienen naar Zijn woord, in eenvoudigheid des harten, zonder scheuring”.

* * *

Na zo het doel van de Afscheiding getekend te hebben, zegt deze scribent het volgende over dat wat men behoort te doen om een vereniging tot stand te brengen tusschen de wél en niet afgescheiden gereformeerden.

De schrijver van het artikel zegt daaromtrent:

Wij geven „de plegtige verklaring dat het onze innige begeerte, ons vurigst verlangen is, vereenigd te zijn met alle ware gereformeerden, dat is met dezulken die met ons ééne HEER erkennen, ééne kerkleer beamen en ééne belijdenis voor God en menschen willen doen, in één woord, met al dezulken welke zich nog buiten onze kerkgemeenschap in Nederland bevinden en zich vasthouden aan de formulieren van eenheid door onze Godzalige en wijze voorvaderen ons ten gids nagelaten, en die sinds 1618 het eenig geldend onderscheidingsteeken der Gereformeerde kerk in Nederland hebben daargesteld.

Dat wij ons niet gebonden houden aan eenigen naam, in zoo ver die geene betrekking heeft tot de waarheid, hebben wij reeds vroeger gezegd en herhalen zulks voor zoo veel noodig, en zij die wanen dat wij hen, die met ons ééne Vader in den Hemel, ééne oudsten Broeder en Heer, ééne doop en één geloof hebben, daarom veroordeelen, omdat zij tot nog toe, om welke redenen dan ook, in het Hervormd Genootschap zijn gebleven en dat Genootschap tot heden nog niet hebben kunnen of durven verlaten, lasteren ons, het tegendeel is waar, wij noemen ze broeders en verlangen niets vuriger dan met hen vereenigd te worden tot ééne kudde onder ééne HEER. Wij eischen niet van hen dat zij zich afscheiden, want wij weten dat de Almagtige, die dit heeft bevolen, daartoe vooraf licht en kracht moet schenken, maar wij smeeken U, ó, broeders, houdt met ons godsdienstig gemeenschap in het hooren van 's HEEREN woord, in het zingen van Zijnen lof, in het aanroepen van Zijnen heiligen nooit genoeg volprezen naam en in het uitreiken van aalmoezen aan onze behoeftige geloofsgenooten. Wij hebben ons gaarne getroost versmaad en verguisd te worden om des geloofswille, hierop dragen wij roem, omdat het geschiedde naar Gods bevel; maar nimmer hebben wij opgehouden U, geloovige broeders, lief te hebben, dit weet onze en uwe God; die liefde is steeds eene ware, dringende behoefte voor onze harten geweest, wij reikhalzen naar uw gemeenschap met ons en dragen U in onze gebeden op vóór den Troon der Genade, opdat Hij, indien het in Zijn raad kan bestaan, U tot ons brenge en ons tot U. Gij zijt immers, evenals wij, ware Gereformeerden van den echten stempel, en kunt en wilt en moogt, evenmin als wij, U vereenigen met ketters, bij- of ongeloovigen; niet God dienen naar menschelijke wetten ter vervanging van Zijn heilig woord; geen sacramentele gemeenschap hebben met dezulken, die openlijk de Godheid van uwen en onzen aanbiddelijken Verlosser, mitsgaders de heilige Drieëenheid van den levendigen God durven loochenen en lasteren!

Niets zal onze wederkeerige geestelijke aansluiting kunnen verhinderen, indien het slechts den Heere mag behagen in U en ons het willen en het werken te volbrengen, opdat nog eenmaal als van ouds, het grootste en beste gedeelte van Nederland, met één hart en één zin, zich voor HEM den oneindigen ONTFERMER buige en HEM diene in geest en in waarheid!”

* * *

Ik voeg hier niets aan toe.

In deze woorden hoort men de echte geest der Afscheiding.

Want daarin openbaart zich de trouw aan confessie en kerk en tegelijk, of liever: juist daarom, de brandende liefde tot alle die de Here in oprechtheid willen dienen.

Het is deze geest waarop God zijn zegen gaf. En waardoor de Afgescheiden Kerken een licht zijn geworden in ons Vaderland.

Naar de top der aarde

(VIII)

Nu we de tocht naar het Zweedse „schuine dak der aarde” gaan beginnen, willen we vooraf even verantwoording doen van de titel, die we boven onze reisbeschrijving plaatsten. Het is niet uitgesloten, dat menigeen zo op het eerste horen deze titel wel wat overdreven in de oren heeft geklonken. Doorgaans realiseert men zich toch niet, dat het noordelijke deel van Zweden een flink eind boven de poolcirkel ligt en dat men hier op de noordelijkste plaatsen der aarde is, waar in stedelijk verband nog mensen wonen. In andere delen der aarde is op dezelfde hoogte bijna geen menselijk leven mogelijk. Op de oorzaken van deze enorme verschillen in klimaat komen we later nog terug, als we eenmaal in het gebied boven de poolcirkel zullen zijn aangeland.

De aanduiding „schuine dak der aarde” is aan de Zweedse literatuur ontleend. Er schuilt geen overdrijving in. Voor me ligt een afdruk van de aardbol uit Jalmar Furuskogs boek „Vårt Land”. Deze toont overduidelijk aan, dat we ons inderdaad op het schuine dak der aarde bevinden hier in het hoge Noorden. In de volksmond noemt men dit gebied dan ook wel „kalotan”, ons woord kalotje, waarbij men dus op geestige wijze deze landstreek typeert als het hoofddekkel van onze aarde. Merkwaardig is ook, dat wanneer daar in het hoge Noorden gesproken wordt over het meer zuidelijk gelegen deel van Zweden, men het heeft over „dernenen” d.i. „daar beneden”. In 1608 bezochten drie Franse ontdekkingsreizigers dit gebied, na vanuit Afrika geheel Europa doorgetrokken te zijn. In hun bericht over deze reis gaven ook zij hun indruk weer, dat zij hier waren aangeland aan het eind van de wereld of zoals het in het Zweeds luidt: det Världens Slutar.

Zweden is een zeer uitgestrekt land, enige duizenden kilometers lang. Neemt U de kaart van Europa maar eens voor U en legt U dan de lengte van dit land maar eens over Europa naar het Zuiden met Malmö, de zuidpunt van Zweden, als het noordelijkste punt. Dan zult U zien, dat de zuidpunt van Zweden in Noord Afrika komt te liggen. Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat men in Zuid- en Midden-Zweden dit noordelijkste deel van zijn eigen land doorgaans even weinig kent als zulks ten onzent het geval is. Tot voor een vijftigtal jaren, toen de rijke ertsvoorraden, die zich daar hoog in het Noorden bevinden, nog niet waren ontdekt, vond men in Zweden dit noordelijkste Lapland, grond van weinig of geen betekenis, alleen maar goed voor de Lappen, die toen ook al niet in een al te beste reuk stonden. In dat alles is nu een radicale wijziging gekomen, nu dit Lapland zulke enorme ertsvoorraden in zijn bodem blijkt te herbergen van het zuiverste gehalte. Maar toch is daar in het uiterste Noorden nog altijd het gevoelen niet geheel en al verdwenen, dat men voor overig Zweden een soort van kolonie uitmaakt, een win-gewest. Dit betekent allermint, dat de Zweedse regering zich van het lot der daar levende en werkende mensen niets zou aantrekken. In geen der Lappen herbergende landen van het Noorden toch is de verzorging van deze volksgroep zo goed als in Zweden. Ook daarover t.z.t. nog nader.

Wanneer men, zoals wij, de tocht naar het Noorden met de auto maakt, dan is de beste route die langs de Oostkust via Uppsala, Gävle, Söderhamn, Hudiksvall, Härnösand tot Örnsköldsvik. Dit eerste dagtraject is een goede 600 km lang. De tweede dag zijn we via Umeå, Skellefteå, Piteå, Luleå naar Boden getrokken en vandaar naar Kalix. Dat is weer een goede 500 km. De derde dag wacht dan het moeilijkste deel, wat het wegdek betreft, dwars door Lapland naar het Westen door een oord van barre eenzaamheid, een traject van tussen de 300 en 400 km. naar Kiruna. Van Kiruna, waar de wegen ophouden, zijn we per trein naar Abisko getrokken, nog verder westelijk. Voordat we de terugtocht weer aanvaardden, hebben we nog even een uitstapje via de ertsspoorweg naar Narvik in Noorwegen gemaakt.

Zodra men Stockholm uit is, begint het bosgebied al. De bodem is rotsachtig. De wegen zijn betrekkelijk goed te noemen. Met uitzondering van korte gedeelten in de nabij-

heid der steden, gaat de tocht over een verharde, niet geplaveide landweg. Het landschap is vrijwel doorlopend golvend, dus niet vlak. Men kan uren rijden zonder een tegenligger te ontmoeten. Dit nu juist vraagt van de autobestuurder extra inspanning. Steeds trekt men heuvel op, heuvel af. Achter iedere heuvel kan evenwel plotseling een tegenligger komen opduiken, die men feitelijk niet verwacht. En toch zijn ze er, die tegenliggers, evenals de rendieren, die men veelvuldig op en langs de wegen aantreft.

Men kan hier niet reizen zonder auto. Vandaar dan ook, dat ieder, die in deze uithoek woont, een auto tot zijn beschikking heeft. In welgestelde boerenfamilies treft men zelfs wel zoveel auto's aan als er volwassen gezinsleden zijn.

Het feit, dat er telkens plekken in de weg voorkomen, waarbij het wegdek door het opdooien is stuk geraakt en brokkelig geworden, hetgeen men vaak aangegeven vindt door speciale waarschuwborden met het woord „Tjälskador” erop, vormt ook iets, waarop men terdege bedacht moet zijn bij het rijden. En dan die onafzienbare rijen bomen, die al maar voorbijflitsen, ook dat werkt bepaald vermoedend op de ogen, zodat men de neiging heeft, spoedig slaperig te worden. Wij hadden twee heren van onze Zweedse dochteronderneming, die dit gebied regelmatig bereizen, afwisselend aan het stuur van de auto; zij wisselden zo om de 100 km. van plaats. Terwijl men door de enorme bossen trekt, wordt zo nu en dan het boslandschap afgewisseld met een van de vele verrukkelijke Zweedse meren. Een roerloos watervlak, waarbij zich de stammen van de bomen, die het meer omranden, weerspiegelen in het water, dat van smaragdgroen tot ultramarijnblauw in pracht van tinten wisselt. Men treft hier een uitgesproken landklimaat aan. Het gebied heeft weinig van harde winden te lijden, zodat de bomen alle kaarsrecht met hun stammen omhoog rijzen. Men wordt niet spoedig verzadigd van het in zich opnemen van deze in haar grote rust en statige verhevenheid machtig imponerende schoonheid van Gods schepping in dit deel der aarde. Selma Lagerlöf sprak van „de zingende bossen” van haar land en men moet die zachte suizing van de wind, die onafgebroken fluistert door het onafzienbare stammenwoud, hebben gehoord om te beseffen, dat hier in feite een altijd durend en nimmer zwijgend, af- en aanzwellend loflied ter ere van Hem, die dit alles in het aanzijn riep en nog onderhoudt, als één geweldig te Deum Laudamus opstijgt.

Als men het niet gezien heeft, kan men zich moeilijk een voorstelling vormen van de enorme omvang van dit Zweedse bosgebied,

dat niet minder dan 56½% van het Zweedse grondgebied beslaat. Alleen Finland kan zich op dit punt met Zweden meten, maar alle andere Europese landen blijven er ver bij ten achter. Om een indruk te geven van deze bosrijkdom laten wij hier enige cijfers volgen van op nauwkeurige schattingen berustende aantallen bomen, die Zweden rijk is, waarbij elk stammetje een minimum dikte heeft van 10 cm op borsthoogte. Dan komen we tot 3700 miljoen dennen, 4500 miljoen sparren, 1700 miljoen berken en 400 miljoen bomen van andere soorten, in totaal ongeveer 10 milliarden stuks. Dat betekent, dat men in Zweden per hoofd van de bevolking 600 dennen, 720 sparren en 270 berken aantreft. De jaarlijkse aanwas van hout is gemiddeld rond 48 miljoen kubieke meter. De helft van dit enorme areaal is privaats bezit, een kwart is in handen van vennootschappen, 19% in handen van de Staat, terwijl 6% eigendom is van de Kerk, de gemeenten en andere gemeenschappen. Doordat de boeren ook veelal bosbezitters zijn, hebben zij bij ongunstig uitvallende oogsten altijd een mogelijkheid, om deze teruggang in verdiensten geheel of gedeeltelijk te compenseren met de opbrengst van hun bosbezit. De betekenis van de Zweedse bosbouw kan men ook hieruit afleiden, dat van de Zweedse export 38% komt uit het bos en 33% uit de erts-, metaal-, en machine-industrie. Wanneer men in het hoge Noorden komt bij Abisko, dan zijn de hoge stammen geleidelijk aan verdwenen en rijzen er alleen nog maar dunne twijgjes uit de grond. Deze uiterst schrale groei wordt door de moeilijker klimatologische omstandigheden veroorzaakt. Het valt dan ook te begrijpen, dat de groei van het bos in het Midden en Zuiden belangrijk groter is dan in het Noorden. Dit grote bosbezit is ook economisch gezien een rijk bezit voor Zweden. Men noemt dan ook het gebied rond Gävle (de verscheepingshaven) met zijn houtzagerijen wel de „Zweedse goudkust”. In de oorlog had men dit hout niet alleen als brandstof, maar men vervaardigde er ook voeder uit voor de veestapel en kleding voor de mens, terwijl voorts wel bekend is, dat dit hout ook een aanzienlijke chemische industrie (cellulose, papier) in het leven heeft geroepen.

Zo is Zweden alleen reeds een rijk land, omdat de bodem schatten bevat, die voor de nationale welvaart van zeer grote betekenis zijn.

Maar stappen we af van het hout en vervolgen we onze tocht. Een vraag, die we ons van de aanvang hadden gesteld, was deze: zullen we rendieren zien? Onze Zweedse begeleiders hadden ons wel verzekerd, dat dit stellig het geval zou zijn, maar de spanning zat er in. Nu we hebben daarover niet te klagen gehad. We hebben ze inderdaad gezien, telkens weer en wel honderden. Maar daarover een volgend maal.

P. GROEN.

Economische wetten ten leven

I.

Bij Oosterbaan & Le Cointre is een klein boekje van 32 blz. verschenen, onder de titel: „Wetten ten Leven”, geschreven door M. van Damme te Rilland.

Dat dit boekje mocht verschijnen is een gebeurtenis waarvoor we de HERE moeten danken.

In dit boekje wordt de HERE zeer geprezen over de wetten die Hij in Zijn Woord aan Zijn volk Israël heeft gegeven, als weldaden van het Verbond. Wetten ten leven, opdat Zijn volk zou leven en voorspoed hebben.

De HERE heeft br. van Damme de geloofsmacht gegeven iets van Zijn wonderlijke wijsheid in deze wetten op te merken en iets te zien van de betekenis van deze wetten voor het dagelijkse leven van het volk Israël en daarmee van de verstrekkende betekenis van deze „toegesloten” wetten voor het leven op aarde. De draagwijdte van dit kleine geschrift is moeilijk te schatten.

Dat Gods Woord — het boek van het Verbond — kon worden tot het boek voor de „innerlijke godsdienst”, wat het heden ten dage in de moderne Christenheid veelzins is, dat de wettische geesteshouding welke

zaligheid zoekt door de wet, zich met zoveel schijn van recht van het Woord Gods kon meester maken en de betekenis van Gods Woord voor het wereldleven zo kon worden verduisterd, is niet los te zien van het feit, dat de kerk van het Nieuwe Verbond — het zij met schroom gezegd — toen de HERE haar invloed gaf onder de volken, veel van de wijsheid van Gods wetten aan Mozes gegeven, niet vermocht op te merken.

De HERE doet wel veel aan Zijn wijngaard in deze landen. Vóór de oorlog is Hij begonnen door de kracht Zijns Geestes te verlossen uit de macht van schoolse wetenschap en mening en terug te leiden naar Zijn Woord, naar een verstaan van het Verbond als mischien niet te voren, naar het leven in het Verbond met Hem in alle levenssferen. In de oorlogsjaren heeft Hij in dit land Zijn woord van gericht over verlaten van het Verbond bewaard tot behoud van Zijn volk. Thans gaat Hij voort de wondere wijsheid van deze wetten te ontsluiten, welke Hij gaf aan Zijn volk, opdat dit leven zou in het Verbond en Hem loven.

Dit artikel wil iets opmerken over de werking van de wetten des HEREN voor het economische leven.

Het gaat goed met het abbonement van „OPBOUW”. Maar wij wekken U tóch op bij AL uw vrienden en kennissen propaganda voor ons blad te blijven maken!

II.

Toen de HERE Zijn volk Israël uit grote verdrukking had bevrijd en het bracht naar een nieuw land, is Hij niet in gebreke gebleven Zijn onervaren volk te onderwijzen over het leven waarvoor het stond. Hij kende daarvan alle problemen en geheimen, voordat de wetenschap van de mens er een van had uitgevonden. Toen is het gebeurd in de historie van de mensheid, dat God de HERE, die alles gemaakt heeft, met eigen mond wetten voor het leven heeft gegeven, aan een volk als andere volken, met alle menselijke noden en behoeften en met de levensproblemen die van alle tijden zijn. De HERE gaf aan dit volk wetten, geschikt om in toepassing te worden gebracht, niet in een idealistische werkelijkheid, maar in de historische werkelijkheid van dat volk.

Toen heeft de HERE op de berg Sinai Mozes nauwkeurig onderricht en in concrete vorm beginsels gegeven voor alle levensverhoudingen, voor wat Zijn volk zou eten en drinken, hoe ze hun lichaam moesten verzorgen, want de HERE kende de bacteriën eerder dan Pasteur, hoe ze het land moesten bebouwen, hoe ze zich in het sociale en economische leven zouden gedragen, hoe het recht zou worden besteld, hoe de Overheid die ze zouden begeren zijn taak zou moeten verrichten. Deze beginsels van de HERE waren volmaakt, vol wijsheid, vol heil voor het leven der mensen, ze kwamen ook voort uit een volmaakte kennis van de werkelijkheid.

Maar de HERE kon al deze weldaden niet zo maar schenken aan dit volk. Hij kon dit slechts indien Hij dacht aan Zijn Verbond en het Bloed der Verzoening dat nog moest worden gestort. Daarom deed hij de bediening van deze wetten begeleiden door een onafgebroken plenging van bloed, bloed en nog eens bloed.

Het is het volk Israël duur te staan gekomen deze wetten van de HERE niet te hebben bewaard en het is ook de Christenheid duur te staan gekomen de wijsheid van de HERE in deze wetten niet te hebben onderzocht om daarvan te leren, want buiten deze wijsheid vergaat het leven. De dichter van Ps 119 wordt niet moede de toepassing van deze wetten voor het volk te bepeinen tot in de nacht en daarbij uit te breken in lof voor de HERE.

Maar als de vrome koning Josia reeds achttien jaar heeft geregeerd en de HERE gezocht, wordt hem een boek gebracht dat bij de restauratie van de tempel is gevonden. Dit boek bevatte de wetten die de HERE voor de koning in zijn ambt en voor alle levensverhoudingen gegeven had. Dat boek was zoekgeraakt. En toen is koning Josia zeer bevreesd geworden.

III.

De economische en sociale geschiedenis van de Christenheid met zijn onoplosbare problemen en de uit deze Christenheid geboren tegenstelling tussen „Kapitalisme” en „Communisme”, is niet te verstaan buiten het licht van deze wetten die de HERE heeft onderwezen in Zijn Woord.

Want de HERE heeft zeer concreet gesproken over het economische leven. De HERE wilde geen economische toestanden als bij de heidenen. Daarom heeft Hij aan het volk Israël een samenstel van wetten gegeven, welke tot gevolg zouden hebben dat de een de ander niet zou verdrukken, wetten waaronder het economisch leven zich krachtig kon ontplooiën. Als ze deze wetten hielden, zouden ze voorspoedig zijn in alles wat ze zouden ondernemen en waaraan zij hun hand zouden slaan.

In deze wetten spreekt de HERE over verschillende zaken, over het grondbezit, over het goud en het zilver en over het lenen van geld tegen rente. En de HERE had daarvoor gegronde redenen, zoals de geschiedenis heeft geleerd.

Bij de heidense volken, temidden waarvan Israël kwam wonen was de grond — basis

van het levensbestaan — en ook het goud en het zilver in handen van enkelen. In handen van de koning, van rijksgroten, als in Egypte, of ook in die van machtige kooplieden, als in Tyrus en Sidon en Babylonië. De gehele Oudheid vertoont dit beeld. In de landen van het Oosten zijn deze verhoudingen bestendig tot op de huidige dag. Enkelen heersen en hebben alle economische macht en de voren wenen.

De concentratie van goud en zilver bij enkelen heeft ook grote gevolgen voor de economische ontwikkeling. Dit spreekt duidelijk indien bedacht wordt, dat het geld in het economische verkeer ruilmiddel is, de „olie” van het economisch leven, dat op het ruilverkeer de mogelijkheid van arbeidsverdeling en van economische ontwikkeling berust. Belemmering van het geld in zijn ruilfunctie, doordat het zich ophoopt bij enkelen, betekent belemmering van economische activiteit, van de welvaart, het betekent armoede en onderdrukking.

De concentratie van goud en zilver en economische macht bij enkelen had echter nog een ander gevolg. Waar weinigen over ruilmiddelen beschikken en velen het behoeven, waar de vraag het aanbod overtreft zijn de voorwaarden gunstig voor de toepassing van het principe geld tegen vergoeding uit te lenen, om ruilmiddelen te „verhuren”. Degeenen — en het waren er onder deze omstandigheden relatief velen — die geld nodig hadden, voor economische investering of voor bestrijding van gebrek, konden dit slechts verkrijgen tegen betaling van rente. Deze praktijk geld uit te lenen tegen betaling van rente had bij de Phoeniciërs en de Babyloniërs een grote vlucht genomen.

Maar een economisch leven waarin velen aangewezen zijn op ruilmiddelen tegen betaling van een „töl”, de rente, betekent een economisch leven dat ernstig wordt geremd, waarin veel nuttige werken niet kunnen worden ondernomen, velen geen arbeid hebben, anderen zich krommen onder de lasten van de rente. Voor deze gevaren wilde de HERE zijn volk vrijwaren.

Temidden van deze economische verhoudingen heeft de HERE aan Israël zijn wetten gegeven. En deze wetten bevatten maar niet — als bij de Kanoniekken, die uit Gods Woord een letter namen — een verbod van het lenen van geld tegen rente zonder meer. Want de HERE kende de economische wet van „vraag en aanbod” vóórdat de economische wetenschap deze formuleerde en ook de krachten die dit „rentevervalsing” te voorschijn riepen. Daarom geeft de HERE een aantal voorschriften die bij toepassing de basis onder het lenen tegen rente — de renteslavernij — wegnemen.

De HERE verdeelde de grond, het productiemiddel van die dagen onder het gehele volk, aan een ieder een onvervreemdbaar deel. Wanneer in bepaalde gevallen de grond toch moest worden verkocht, want men zal in Israël zijn schulden betalen, zou het slechts voor een beperkte tijd zijn, tot aan het Jubeljaar en tegen een marktprijs, evenredig aan die van het aantal oogsten tot dat jaar. Verkoop van land was verkoop van een aantal netto-oogstopbrengsten. En evenmin als thans iemand die een boer een reeds aanwezige oogst afkoopt zich een „rentebron” verwerft, doch hoogstens het gekochte met winst kan verkopen, evenmin verkreeg in Israël de schuldeiser of de koper van land dat wegens schuld moest worden verkocht, door deze prijsbepaling van de HERE, door deze koop van een aantal netto-oogstopbrengsten, een rentegevend bezit.

Voorts zeide de HERE tot de koningen van Israël: onttrek het goud en het zilver niet aan het economisch leven voor onnutte doeleinden, zodat het leven zich niet kan ontwikkelen en het volk onder lasten zich moet krommen. De koningswet van Deut. 17 raakt in drie zinsneden de misstanden van de samenleving van de Oudheid in het hart. De geschiedboeken bevestigen het.

Aldus een ieder eigen land, een ieder eigen opbrengst, een ieder ook eigen geld, aldus

geen reden voor een vrije Israëliet renteslaaf van zijn naaste te worden. En zou hij uit gebrek toch moeten lenen, dan verbiedt de HERE dat in zulk geval van hem rente wordt gevraagd. Dit zijn geen gunstige omstandigheden om de praktijk van het lenen van geld tegen blijvende verplichtingen in het leven te roepen. En het was een belangrijke zaak de krachten niet te ontketen die dat „rentevervalsing” noodwendig zouden voortbrengen.

En wenste een vrije Israëliet over meer middelen te beschikken dan hij bezat, om een in zijn land aanwezige bodemschat te ontginnen, niets belette hem om van zijn naaste rentevrije middelen aan te trekken, tegen aandeel in de winst. Tolvrij geld: geen winst, geen beloning. En, wondere weldaad... geen werkeloosheid, want de werken die daar konden worden uitgevoerd waren niet geketend aan een minimum winst ter hoogte van een rentevoet!

IV.

De kerk van het Nieuwe Verbond heeft met de wijsheid van de HERE, besloten in Zijn wetten aan Israël gegeven, niet gewoerd. De Christelijke volkeren hebben ook met betrekking tot geld en rente geen nieuwe beginsels toegepast en niet gestaan naar **economische verhoudingen**, waarin het uit **heidense toestanden** opgekomen „rentevervalsing” zijn basis werd ontnomen.

De economische wetenschap heeft over het renteprobleem een indrukwekkende literatuur voortgebracht, waarin vele theorieën zijn ontwikkeld welke beogen de kapitaalrente als een „natuurnoodwendig” economisch verschijnsel te verklaren. Zij is daar echter niet in geslaagd, want dit verschijnsel is even „noodwendig” als de verhoudingen waaruit het voortkomt „noodwendig” zijn. In de laatste decennia is de belangrijkste theorie weer door een nieuwere vervangen, maar het grote vraagstuk van de „kapitaalrente” bleef „onopgelost”. De economische wetenschap is ook tot de ontdekking gekomen, dat de samenhang tussen werkgelegenheid, inkomenvorming, besparing en investering, d.i. tussen economische welvaart en de hoogte van de kapitaalrente toch anders is dan men anderhalve eeuw lang heeft gedacht, met de gevolgen daarvan. Een van de meest gezaghebbende economen meende dat het rentevervalsing via de Overheidspolitiek wel een „voorbijgaande fase” in het „kapitalisme” zou kunnen zijn.

Zo tast de moderne economische wetenschap naar de wijsheid van Gods wetten voor het economische leven.

De gevolgen die de miskennis van deze wetten Gods voor de Christenheid en aldus voor de gehele wereld hebben gehad, zijn niet te meten. Een zee van gebrek, onderdrukking en complicaties in de opbouw en functionering van het economisch leven is hieruit voortgekomen. Ook de heidenvolken hebben het „kapitalisme” van de Christenheid leren haten en zoeken zich daarvan vrij te maken.

De verbreking van ons anti-revolutionaire leven door de HERE, toen dit — tot macht geroepen tijdens de opkomst van het „sociale vraagstuk” in christelijk Europa — de wijsheid van Gods wetten niet vermocht te zien en vruchteloos zoekend naar een zakelijke anti-these op economisch gebied, praktisch de economische inzichten van de wereld volgde, was ook in dit opzicht niet zonder oorzaken.

Daarom is er voor een nutteloos „Calvinisme” zulk een reden voor verootmoediging. De ere van de HERE is geroofd. Koning Josia moest vernemen, dat de HERE besloten was te doen, hetgeen in het wetboek beschreven was, alleen nog niet tijdens zijn leven.

Daarom moge er nog zijn een ernstig zoeken van de wijsheid van deze wetten Gods, met ontzag, om de tijden en de oorzaken te verstaan. Om nog woorden van lof te kunnen spreken van de HERE die komt.

's-Gravenhage.

A. KEIZER.

BOEKBESPREKING

Ds G. Th. Rothuizen, **Gesprek in de zon**.
J. H. Kok, N.V., Kampen 1958. Geb. f 5.75.

De uitgever kondigt dit „Gesprek in de zon” aan als een modern boek. Daar behoeft niemand van te schrikken. Een boek dat in 1958 verschijnt mag niet anders dan een boek in 1958 zijn en moet anders wezen dan Brakels „Redelijke Godsdienst” of „Dagen van Goede Boodschap” van Kuyper. Toch geloof ik dat dit boek niet slechts modern is in bovengenoemde — hoofdzakelijk negatief gehouden — typering. Ik heb met het lezen van dit boek moeite gehad. Is het omdat ik al te oud wordt om deze moderne taal te verstaan of deze moderne stijl te waarderen? Ik heb het mezelf in alle ernst afgevraagd en ben weer aan het lezen gegaan. Elke poging om de oude boodschap in de taal van onze tijd te vertalen verdient bij voorbaat waardering. Mits: de boodschap de boodschap, de oude boodschap blijve.

Dit boek bevat veel moois. Maar het wordt vaak gegeven in een verband en op een wijze, die, dunkt me, niet goed is. Sprekende over de oorsprong der zonde zegt de schrijver: „Laat ik in dit verband ook naar een raad van Buddha mogen grijpen. Het is de raad aan iemand, die door een giftige pijl is getroffen. Die moet zich niet uitsluitend afvragen, hoe die pijl er in kwam. Zeker niet, als hij de kans heeft hem er uit te laten halen. Men kan de vraag, waar het kwaad vandaan komt, zó stellen, dat men niet eens merkt, niet eens meer merken wil, dat we er van verlost kunnen worden. Men kan God eenvoudig geen kans geven op 'n alibi, vanwege de wanhopige hoop op een eigen alibi. Terwijl wij bij het eerste toch echt meer belang hebben dan bij het laatste! Jezus Christus — en Hij is Gods alibi — is in de wereld gekomen, in de eerste plaats om de engel van het venijn te verwijderen en niet om met ons in uitvoerige discussie te treden over de wijze waarop ons ongeval precies heeft plaats gehad”. Blz. 9—10.

Nu zal men ds R. gaarne willen toegeven dat er over de oorsprong der zonde en in verband daarmee vaak op scholastische, rationalistische, intellectualistische wijze „uitvoerig gediscussieerd” is en dat gaarne willen afwijzen. Dat wekt niemands schuld-besef. Maar de Schrift openbaart het toch wel uitvoerig en waarlijk niet alleen in Genesis 3! En hier ligt nu vooral ons bezwaar: de schrijver laat Gods Woord zo weinig aan het woord komen. Hij onderdrukt veel te weinig uit de Schrift, rechtstreeks. Over de opstanding en „of dat wel kan” zegt de auteur: „Wij hebben geen flauw idee, waartoe wij mensen wel in staat zijn, laat staan waartoe God wel niet in staat is, wat Hij allemaal wel niet kan. En dat wel niet in het algemeen, maar op zijn eigen terrein, dat der liefde. Want daarom gaat het natuurlijk, als het in de bijbel over opstanding gaat. Over 'n facet, zij het een verpletterend facet van zijn liefde. Niet over wat het leven in het algemeen doen kan aan de dood in het algemeen, om een biologisch mirakel”. Blz. 11.

Ik veroorloof mij op te merken: 1. dat er ook een opstanding is waarin de toorn over de zonde werkt tot straf der goddelozen. Daniël 12 vs 2; 2. dat de opstanding, indien al niet een „biologisch mirakel”, dan toch ook „een biotisch” wonder is.

Wanneer ds R. schrijft over de bruiloft in Kana zegt hij: „Tenslotte: aan dit verhaal zitten voorwaarden vast, wil het werkelijkheid worden in een mensenleven en niet alleen maar een verhaaltje blijven”. Is Joh. 2 vss 1—11 „alleen maar een verhaaltje”? Of de openbaring voor de kerk van alle eeuwen van Jezus Christus, die gisteren en heden en morgen Dezelfde is en tot in eeuwigheid? Moet het wachten zijn op het „werkelijkheid worden” van wat „alleen maar een verhaaltje is” of vraagt de Zoon van God die daar en toen Zijn heerlijkheid openbaarde, vandaag, nu en hier om mijn geloof?

Ik geloof dat ds R. eens ernstig overwegen moest wat Paulus schrijft aan de Corinthiërs over de dwaasheid der prediking en zijn weigering om het evangelie te brengen op de wijze der griekse redekunstenaars.

Het spijt me dat ik dit boek niet hartelijk kan aanbevelen.

G. VISEE.

M. van Damme, **Wetten ten leven**.
Oosterbaan en Le Cointre, Goes. Prijs f 1.—.

Dit is een kostelijk boekje. De auteur bespreekt verschillende wetten, die de Heere aan Israël heeft gegeven, en laat zien hoe waardevol deze wetten zijn voor het leven en de bloei daarvan. Heel vaak wordt gezegd dat de oudtestamentische wetgeving geen betekenis meer heeft voor de nieuwtestamentische kerk. Men spreekt van ceremoniële wetten, van schaduwachtige wetten. En ik wil niet beweren dat daarin niet een element van juistheid zit. Maar met dát alleen naar voren te brengen wordt toch vergeten wat de schrijver van dit boekje zo helder tekent.

De schrijver handelt over Lev. 11—15 en Lev. 25. Eerst over reine en onreine dieren, vervolgens over de melaatsheid met de daaraan verbonden reinigingsvoorschriften, dan over hygiëne, voorts over bodemvruchtbaarheid en jubeljaar. En hij brengt dan met betrekking tot deze wetgeving dit aspect naar voren dat de Heere hier optreedt als onze Heelmeester. Zo spreekt hij uitvoerig over het varken dat voor Israël een onrein dier was, welks vlees niet mocht worden gegeten. De schrijver, landbouwer van beroep, weet er heel wat van te vertellen. Hij laat zien — en dat geldt ook voor de andere onderwerpen — hoe hetgeen de moderne wetenschap voorschrijft met betrekking tot voeding, zindelijkheid, hygiëne enz. overeenkomt met hetgeen de Heere voorschreef aan Zijn volk, en ook hoe de Heere het economisch leven van Israël verzorgde door wijze wetten.

Inderdaad, we mogen wel uitroepen met Deut. 4 : 8: Wat groot volk is er, dat zo rechtvaardige inzettingen en rechten heeft, als deze ganse wet is.

Br. Van Damme is zich wel bewust dat hij een bepaald aspect dezer wetten behandelt. Hij gaat niet in op de vraag waarom de reine en onreine dieren nu zó genoemd werden. Maar dat neemt niet weg dat we hier te doen hebben met kostelijke Schriftstudies.

De uitgeefster heeft het geschrift keurig verzorgd.

Apeldoorn.

B. JONGELING.

PERSSCHOUW

Vrije meningsuiting

De eindredacteur van het Gereformeerd Kerkblad van Overijssel en Gelderland schreef onder bovenstaand „kopje” het volgende:

Volgens het persverslag van een kerke-raadsvergadering van Enschede-Zuid was daar een brief ter tafel „met kritische opmerkingen over enkele artikelen in het kerkblad, die handelen over de jongste professorenbenoeming”. We lezen verder: „De raad is van oordeel, dat dit een zaak van de redactie is”. Zeer juist. Ons kerkblad is niet van de kerkeraden, noch schrijven de redacteuren namens de kerkeraden. We hebben een vrije pers. En in verband met nog andere reacties zij eraan herinnerd, dat dit blad zich nimmer als een partijblad heeft aangediend, maar als een **kerkblad**, bestemd voor alle kerken en kerkleden in ons ressort, dat in z'n oriëntatie inzake het gemeenschappelijk-kerkelijk leven en de bespreking van wat voor het kerkelijke en godsdienstige leven van belang te achten is, moet rekenen met soms sterk divergerende meningen, die in de kerken en onder de kerkleden gevonden worden, in die zin, dat er het vrije woord is. Het vrije woord zoals het er is op onze vergaderingen. Het vrije woord beschermt tegen de heerschappij van de groep of de enkeling. Het leert ons ootmoed om ook eens naar een ander te luisteren. En als die ander het mis heeft? Dan zal dat wel blijken. Het vrije woord is altijd een bijdrage geweest tot besluitvorming of besluittherziening. Tenslotte de vraag, of dit dan niet tekort doet aan het leidinggevend karakter. Leiding, ja. Van wie? Waar zit de „leider”, die het in de kerken te zeggen heeft? En waar is de waarborg, dat hij altijd gelijk heeft? Leiding geeft in bespreking en voorlichting wie schriftuurlijk en met wijsheid spreekt. Laten we allen maar trachten om dat te doen.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de Geref. Persvereniging:

Drs J. F. J. Lamet Antilopelaan 2,
Geldrop, post Eindhoven

Dit is een wijs woord.

Voorts: een leiding, welke bestaat in het geven van schriftuurlijke en wijze **voorlichting**, is een zegen.

Vervolgens: och dat alle kerkbladen „kerkbladen” mochten zijn in de zin welke genoemd eindredacteur er aan geeft.

Dan beleven we vast en zeker nog een doorgaande **reformatie**, welke dienstbaar is aan de **opbouw** van de kerk.

C. V.

Van „leiding” en „richting”

Ds I. de Wolff vergastte de lezers van het Geref. Kerkblad van Overijssel en Gelderland op de volgende expectoratie:

Het spreken van „leiders”, „leiding geven”, „richting bepalen”, dat de laatste tijd zelfs op officiële vergaderingen wel eens gehoord wordt, gezwegen van onderlinge gesprekken op conversatie-avondjes, — een van de zwakste uitingen in ons kerkelijk leven trouwens altijd geweest, — is een gevaarlijk symptoom (en dus meer dan een hier en daar voorkomend incident), dat met kracht moet worden tegengegaan. Leiders zijn in de kerk de ambtsdragers, die merendeels de hele week op een kantoor zitten, op de fabriek werken of in hun winkelbedrijf bezig zijn, en dan zijn ze nog „leiders” tussen aanhalings-tekens als waarschuwingstekens, dat we wat schriftuurlijk bedoeld is niet omduiden in wat het vocabularium van de spraakmakende wereld er aan inhoud in legt.

De Schrift spreekt van voorstanders, mensen die in de kerkstoet-achter-Christus de weg wijzen, die Zijn voetstappen vertoont, leiders zonder inhaerente macht, die van beneden is, dienstknechten die aan hun mandaat gebonden zijn. Het wereldse kerk-leiderschap is evenals vroeger nog altijd een plaveisel op de anders-opgebroken weg naar machtsoefening en onderwerping van de kerken aan een onvreemd instituut van valse eenheid waarin „richtingen” moeten worden bepaald en „van-boven-af” door persorganen en synodebepalingen wegwijzers worden geplaatst waarlangs de kerken hebben te gaan, en waardoor we allengs worden gewikkeld in een kerkpolitiek spel. Hoe vreemd stonden onze vaders, althans in hun nagelaten kerkelijke papieren, daartegenover! En de voortrekkers uit de bloeitijd van de vrijmaking! Greijdanus ontdekte ik pas toen hij tot positiekeuze gedwongen werd, hoewel ik jaren zijn leerling geweest ben en Schilder, die vaak mijn gast is geweest, zei een der eerste keren bij de ontmoeting: „Zeg maar Klaas!” Neen, niet wij bepalen „richtingen”, maar God, die door Zijn voorzienigheid, dewelke is de uitvoering van Zijn raad, door de van-Hem-gegeven feiten telkens incidenteel tot positiekeuze dwingt en alzo door al de moeiten en

moeilijkheden van dit leven zijn kerkvergaderend werk onder ons voortzet, terwijl hij ons uit de historie onderwijst, hoe alle leiding van al die richtingbepalers is uitgelopen op het voeren van Zijn kerk in het slop der kostelijke eigengerechtigheid.

Dit is een prachtig stuk.

O, die „leiding” tussen aanhalingstekens.

Dat is me wat!

Een mannetje als Luther gaf evenwel helemaal geen „leiding”.

Hij had er niet de flauwste notie van welke „richting” het uitging. En van „leiding” was er bij hem geen steek te bespeuren. Wel van ambtelijk leiden in de grazige weiden van het Woord.

Tegen het eind van zijn leven, zei hij eens: Ik ben gekomen waar ik gekomen ben **als een blind paard!**

Wie zo iets zegt bewijst daarmee, dat in zijn leven inderdaad van „leiding” geen sprake was en dat hij van de „richting” daarvan niets afwist.

Luther préekte alleen maar. Zeer concreet. En toen bracht God hem waar Hij hem hebben wilde. Die had en hield toen de Leiding en die bepaalde de Richting.

Wie het woord kerk verstaat, spreekt niet meer van „leiding” en „richting” en zo.

Hij doet zijn kleine plichtje op zijn kleine plekje en geen steek meer.

Want hij weet, dat Jezus Christus een „bemoelial” haat. Ook een kerkelijke. Hij zet die zelfs op één lijn met een moordenaar, een dief en een boosdoener (1 Petr. 4 : 15).

En dan, maar dan ook alléén, schakelt Jezus Christus in zijn grote genade die armelijke werkzaamheidsjes van ons in in zijn werk van Kerkopbouw.

Dan gebruikt Hij ze in zijn **leiden** van de Kerk in de **richting** naar de heerlijkheid.

C. V.

Hedendaagse jeugd

Ds Visee wees er onlangs in ons blad op dat men in onze kringen de moderne jeugd zo weinig kent. Dat wil zeggen: jeugd waartussen onze jongens en meisjes opgroeien, waar ze dagelijks mee omgaan op school, op het werk, overal en wier invloed ze steeds ondergaan.

In „Elseviers Weekblad” gaf Wim Sonneveld een korte karakteristiek van de Amerikaanse jeugd. Zou die wel zo heel veel verschillen van de west-europese?

Er is, zo schreef hij, momenteel in Amerika een generatie welke zich „Beat Generation”, „geslagen generatie” noemt. Daarover zegt hij nu het volgende:

Er waren dagbladen en tijdschriften, die het erbij hielden dat deze „beat generation”, althans zoals beschreven in Keronac's boeken, waar het heet dat zij bezeten is van het leven, van snelle sportauto's, moderne jazz, sex en verdovende middelen, niets anders was dan een stel onopgevoede schoften, geestelijk minderwaardigen en morele imbecielen.

Niettemin ontmoet men in New York en in Hollywood jonge mensen, die zich „beat” noemen terwijl zij de indruk maken volkomen normaal te zijn en uitstekend opgevoed. Deze noemen zich ook wel de „no-nonsens-generation”. Maar het gaat niet om de naam die zij zichzelf geven. Het gaat om hun bedoeling zich te onderscheiden.

Na de eerste wereldoorlog was het de „lost generation” voor wie Ernest Hemingway een lijfboek schreef „The Sun Also Rises”. Maar de „beat generation” is van deze tijd, de eerste in de geschiedenis van Amerika die is opgegroeid met verplichte militaire opleiding in vredetijd; een vredetijd, waarin de destructie van de wereld door het atoom hun de enige oplossing schijnt te zijn van alle problemen.

Zij zijn geboren tijdens de tweede wereldoorlog, die hun krachten voor altijd schijnt te hebben verzwakt en ze zijn opgegroeid in een tijd waarin het vocabulair van de psychiatrie gemeentaal is geworden.

De houding van de oudere generaties tegenover deze „beat generation” is doorgaans cynisch of apatisch, maar niettemin worden de conventionele opvattingen over moraal en estetica de laatste jaren voort-

durend bedreigd en geschokt en dat niet zozeer door de „beat generation” maar zeker ook door politiek verraad, corruptie in de vakbewegingen en in de zakenwereld, door schending van de veiligheid en schandalen in de machtige filmindustrie. De Amerikaanse jeugd groeit op in beroerde omstandigheden: beide ouders werken, kinderen krijgen hun opvoeding maar al te vaak van de straat of van de televisie, die zeven à acht maal per dag een film vertoont, waarin mensen elkaar haten en vermoorden. Ja, en dan zijn er natuurlijk ook nog overbevolkte scholen, die wat aan opvoeding (sport) doen.

Elke jonge Amerikaan weet, dat zijn land jong en economisch machtig is, dat materieel succes het hoogste goed is.

Men zou uiteraard verwachten, dat een generatie die zich „geslagen” noemt, alle hoop en alle idealen zou hebben opgegeven, maar dan vergist men zich, want de „beat generation” is vitaal en onvermoeibaar en vooral „nieuws”gierig, zodat er geen sprake is om bij de pakken te gaan neerzitten.

Toegegeven dat de criminaliteit onder de Amerikaanse jeugd schrikbarend is, moet men van de andere kant toch ook weer niet over het hoofd zien, dat er een sterk groeiende interesse is te constateren voor betere dingen: voor literatuur bijvoorbeeld, vooral Europese en voor muziek. De contemplatieve kloosterorden van het katholicisme, de Trappisten, hebben een toeloop als nooit te voren.

Het straattype met de Elvis Presleyharen en de James Dean-uitdrukking, dat zinnelijk-nieuwsgierig het leven meent te moeten absorberen, is niet het enige soort dat zich beat noemt. In de café's van New York en vooral van Hollywood, waar de beat generation zich meent te moeten verzetten tegen glamour en materialisme, is nog een andere jeugd te vinden: zoete meisjes en naïeve jongens, die elkaar bij gedempt licht volksliedjes leren en de intellectuele jongeren, die elkaar voorlezen uit de werken van Keronac. Keronac, die verklaart, dat zijn volgelingen eigenlijk handelen vanuit een diepgeworteld religieus besef. Niet dat ik altijd coûte que coûte iets leuks zou willen zeggen, maar van dat religieus besef heb ik, althans in hun café's, beslist niets kunnen merken.

Wat komt er na deze „beat generation”? Sommigen zeggen dat zij de voorloper is van de „bleke generatie”, die ook al het antwoord op de vele vragen die het leven stelt schuldig zullen blijven.

Ds Finkensieper, de directeur van de Heldringgestichten, een man die speciaal de ontspoorde jeugd kent, schreef onlangs dat hij in deze jeugd vooral twee dingen had ontdekt.

Vooreerst „een fundamenteel respect voor vriendschap”.

„Er is een fundamenteel respect voor vriendschap.

Ook vriendschap tussen jongens en meisjes. Daaraan zijn alle andere waarden ondergeschikt. Ook liefde en verliefdheid. Ook het seksuele. Daar maakt men geen drukte over. Op vriendschap komt het aan. Dat betekent: men praat niet over elkaar met ouderen. Dat is een vorm van verraad. Dat past niet in de vriendschap.

Dat betekent ook: de verhouding van ouders en kinderen wordt niet afgemeten aan de mate van gezag en gehoorzaamheid, maar aan de mate van vriendschap tussen vader, moeder en de kinderen.

De tweede maatstaf is: lichamelijke moed.

Daarmee hangt samen: men zoekt risico's, gevaren. De dappere man, de koele, zakelijke held is hun ideaal; er is diep respect voor de technicus die de eeuwenlang bestaande grenzen der aardse ruimte doorboort en de menselijke mogelijkheden uitbreidt in andere ruimten; voor de auto-coureur, die zijn wagen met doodsgevaar door de bochten laat razen; voor de test-piloot van het nieuwe straalvliegtuig, die elk ogenblik er op bedacht is bij snelheden van 1500 km te moeten „uitstappen”.

Ds Finkensieper laat het echter niet bij deze analyse, niet bij dit constateren van feiten. Hij „herinnert zich opeens iets”.

„Dit: in de oorlogstijd waren vriendschap en moed de twee fundamentele normen in de ondergrondse; men rekende op elkaar, men was „kameraad”, men „sloeg niet door”. Men was dit vooral in de toenmaals gegeven gevarensituatie; bij dat leven, dat geleefd werd op de scherpe rand tussen hevigste activiteit en gevangenschap of dood.

En nu deze vraag, die mij al lange tijd bezig houdt: heeft onze moderne jeugd wellicht het instinctieve en reële besef „op de rand” te leven in ons atoomtijdperk? En is de zedelijke waardering van mensen en dingen vanuit een rondom vriendschap en moed — dezelfde normen dus van de ondergrondse — dé zedelijkheid van het gevaar en daarom anders dan onze zedelijkheid, die meer op de voortduur der dingen is gericht? Zijn zij, die jongens en die meisjes, daarom anders in een andere wereld?”

Het is nodig, speciaal voor allen die leiding hebben te geven aan de jeugd dat zij de moderne jeugd **kennen**.

Als dat niet het geval is, kan men haar niet benaderen, niet met haar spreken. En ook niet, zakelijk verantwoord, voor haar waarschuwen.

C. V.

De grootste show der wereld

Bertus Aafjes gaf in Elseviers weekblad een impressie van de optocht der honderduizenden die langs de baar van de overleden Paus trokken.

Dit is het begin er van.

Als men Rome binnenrijdt, ziet men het onmiddellijk, het is of een onzichtbare hand door de straten woelt, overal duiken mensen op, de stad is een verstoord miereennest.

Nadert men de Sint Pieter, dan houdt het begrip mens op. Wat men dan ziet heet massa. En ook dat is maar een armzalig woord. De mensheid zelf schijnt in beweging gekomen. Zij rolt aan als een donkere vloedgolf, wordt een immense draaikolk binnen de zuilen van Bernini, klimt dan als een vertraagde branding op tegen het bordes.

Telkens verdwijnen grote flarden mensheid in de krop van de Sint Pieter. Het heeft iets grotesks, iets anoniems. Zoals deze reuzenvogel van Michelangelo alles en iedereen verslindt.

Dit heeft niets meer te maken met een betoging van mensen. Dit is een losgebrosen natuurgeweld, het bezit geen logica en geen systeem, niemand weet meer precies wat hij doet en waarom hij het doet, een paar miljoen Romeinen zijn plotseling gaan trekken, onberedeneerd daartoe gedwongen als vogels in de herfst.

Maar niet alleen Romeinen, men hoort alle talen, men ziet alle volkeren. Negerpriesters stromen voorbij als op drift geraakte stukken oerwoud. Men is opeens hopeloos verward in de middeleeuwen; nonnen in nooit eerder geziene gothische klederdrachten stuwen u voort.

Er is maar één term die dit evenement onder woorden brengt — The greatest show in earth. En wie heeft deze show geënceneerd?

Een dode.

De dode Paus van Rome.

De grootste show op aarde.

Is deze karakteristiek niet in meer dan een opzicht juist?

VAN HIER EN GINDS

Dansen ja of neen?

De kerkeraad van de Geref. Kerk van Arnhem heeft een brief doen uitgaan tot de gemeente, naar aanleiding van de groeiende belangstelling voor het dansen, hoewel dit niet het enige of voornaamste verschijnsel is, dat de kerkeraad verontrust. Daar is ook het verschijnsel van de weinige animo in de gemeente, de schouders mede onder het kerkerwerk te zetten, alsook het zonder wettige reden verzuimen van de kerkdienst.

Nu zowel op catechisatie als bij huisbezoek aan de ambtsdragers wordt gevraagd of dansen geoorloofd is, heeft de kerkeraad zich in het bijzonder met deze vraag bezig

gehouden. Naar zijn diepe overtuiging kan hier niet met een eenvoudig ja of neen worden volstaan, want men kan niet op grond van Gods woord en de belijdenis der kerken zeggen, dat het dansen onder alle omstandigheden en voor iedereen zonde is. Maar de kerkeraad is wel overtuigd, dat er allerlei dansvormen en -gelegenheden zijn, die men tot elke prijs mijden moet. Daarom moet er voortdurend ernstige zelfbeproeving zijn in het leven der gelovigen, wat niet betekent, dat er geen plaats zou zijn voor ontspanning en vermaak, bijvoorbeeld in sport en spel.

Christendom en wereldbevolking

Vijfendertig procent van de wereldbevolking kan voor christenen doorgaan. Tot deze slotsom is men gekomen na berekeningen, die gebaseerd zijn op statistieken van de Verenigde Naties. De aanwas van de totale wereldbevolking is echter driemaal sneller dan die van het christelijk deel, zodat er een relatieve achteruitgang van het aantal christenen moet worden geconstateerd. Van de huidige wereldbevolking van ruim 2500 miljoen mensen zijn 480 miljoen rooms-katholiek, 255 miljoen protestants, terwijl 200 miljoen tot de oosterse kerken behoren. Voorts zijn er 400 miljoen mohammedanen, 310 miljoen hindoes, 300 miljoen boeddhisten en 190 miljoen atheïsten.

Legerpredikanten

Op 1 juni j.l. waren er in ons land 111 legerpredikanten en reserve-legerpredikanten in dienst; daarvan: 56 hervormden, 43 gereformeerden, 5 (vrijgemaakt) gereformeerden, 1 lutherse, 1 remonstrant en 2 baptisten.

Europese conferentie van kerken in Zürich in 1959

De Europese afgevaardigden op de conferentie van het centrale comité van de Wereldraad van Kerken, dat in Nyborg (Denemarken) bijeen is, heeft een voorstel aangenomen om in januari 1959 in Zürich een conferentie van kerkelijke vertegenwoordigers uit oost- en westeuropese landen te houden. Het voorstel is afkomstig van de protestantse bisschop van Berlijn, dr Otto Dibelius. Vertegenwoordigers van alle orthodoxe, anglicaanse en protestantse kerken in Europa, ook van die welke nog geen lid van de raad zijn, zullen aan de conferentie kunnen deelnemen. De conferentie is bedoeld ter versterking van de banden „tussen de kerken die gelegen zijn in de zones waarin Europa nu verdeeld is en ter bespreking van de verantwoordelijkheden waarvoor die kerken als gevolg daarvan staan”, zo verklaarde dr Dibelius in zijn voorstel. Het voornaamste thema van de conferentie zal de secularisatie zijn.

De Tsjechoslowaakse prof. Josef Hromadka verklaarde dat de kerken in Oost-Europa „hun best doen om hun zending in een nieuwe historische structuur te vervullen. Wij willen die structuur niet ondermijnen”, zei hij. „Sommigen zeggen dat wij defaitisten zijn, doch dat is niet waar. Wij willen door onze inspanningen bewijzen, dat de toekomst niet alleen maar van de communisten afhangt”.

Calvijn-jubileum in Parijs en Genève

Tussen 15 mei en 15 juni valt de viering van de Calvijn-jubilea in Parijs en Genève: de 450ste geboortedag van Calvijn, de vierhonderdste viering van de stichting van de academie, thans universiteit van Genève, door Calvijn en de vierhonderdste herdenking van de eerste generale synode van de Franse hervormde kerk. De wereldbond van Herv. Kerken verleent zijn medewerking aan het tot stand komen van een documentaire film over Calvijn en de Reformatie in Europa. Deze film zal aan verscheidene kerken en gemeenten ter beschikking worden gesteld.

De restauratie van het Calvijn-auditorium, de kapel waarin Calvijn vooring in kerkdiensten, bijbellezingen hield voor de gemeente in Genève en colleges gaf, is thans zover gevorderd dat men verwacht haar op maandag 1 juni 1959 officieel in gebruik te kunnen stellen. In het gebouw zal een permanente tentoonstelling van de reformatie van Calvijn worden opgesteld, tevens zullen in de herstelde kapel kerkdiensten worden gehouden voor de Schotse en Nederlandse gemeenten in Genève.

DE GEREFORMEERDE SCHEURKALENDER 1959

Onder redactie van Ds W. Scheele

Aan deze elfde jaargang hebben de volgende predikanten medegewerkt:

H. ALGRA, Gorinchem	R. H. BREMMER, Enschede
J. J. ARNOLD, Amersfoort	L. DOUW, Zuidwolde (Dr.)
L. W. G. BLOKHUIS, Zevenbergen	D. LOS, Monte Allegre (Brazilië)
F. A. DEN BOEFT, Helpman	B. VAN RIET, Pieterburen
W. BORGdorff, Baarn	W. SCHEELE, Arnhem
E. Th. VAN DEN BORN, Amersfoort	B. DE VOS, Bruchterveld

De plaat voor het schild is weer ontworpen door de kunstschilder Pander. De schets ervoor heeft de Heer Pander te Joppe gemaakt. De ruïne op de voorgrond is, naar de „gangbare mening”, een overblijfsel van het huis, waar Petrus zijn visioenen had. (Hand. 10 en 11). In de verte zijn de contouren van het huidige Tel Aviv zichtbaar.

De prijs van de kalender met schild bedraagt . . . . f 2.25
Het in linnen gebonden boekje kost . . . . . f 3.25

Hebt U kinderen „buiten de deur”, in de verpleging of in dienst, verras hen dan met deze dagelijkse gids.

Voor evangelisatie-commissies stellen wij de kalender ZOLANG DE VOORRAAD STREKT beschikbaar tegen een zeer lage prijs.

STICHTING „DE GEREFORMEERDE DAGKALENDER”,
ARNHEM, DE WETSTRAAT 13, POSTBUS 78

KERKNIEUWS

Deputaten. In de lijst van deputaten benoemd door de Generale Synode van Spakenburg welke we onlangs publiceerden met toegevoegd Ds D. Deddens, theol. drs. Hij werd benoemd tot deputaat voor de herziening van de tekst der formulieren.

Voorts werden als secundi-deputatencuratoren benoemd: voor Friesland: Ds T. H. Meedendorp van Ureterp en voor Groningen: Ds P. K. Keizer te Groningen.

Het Bestuur van de Veren. van Geref. Stud. te Utrecht (V.G.S.U.) is als volgt samengesteld: J. F. van de Vate, praeses; J. Walinga, (1e Korte Baanstr. 4, Utrecht), ab-actis; Z. van Diermen, fiscus.

VRIENDELIJK VERZOEK

Zou de dame uit Apeldoorn, die in augustus mij een brief zond n.a.v. mijn open brief aan ds Kruyswijk, haar adres nog weer aan mij willen opgeven? C. P. PLOOY.

CORRECTIE:

In het vorige nummer van „Opbouw” stonden een paar zinstorende drukfouten. Men leze op pag. 238, kolom 2 r. 3 van boven: Daarom i.p.v. Waarom. En in de Persschouw regel 1 leze men de eerste regel aldus: „De Wekker” heeft reeds gereageerd enz.

ZENDINGSCONVENT ZUID-HOLLAND

Op zaterdag 8 nov. kwam het zendingsconvent Z.-Holland te Schiedam in najaarsvergadering bijeen. Voorzitter was Ds J. J. Verleur van Lisse.

Het voornaamste agendapunt was: omzetting van het 't vorig jaar genomen principebesluit, om over te gaan tot de beroeping van een miss. d. d. Woords voor uitzending naar N.-Guinea in een definitief besluit.

De raad van de kerk van Leerdam, door het Convent aangewezen als beroepende kerk, had vrijmoedigheid gevonden voor het advies, om in het geloof de gewichtvolle stap te doen.

Na ontvangst van dit advies vond een saamspreking plaats met de kerkeraad van Zwolle over mogelijke loslating van tot hertoe met Zwolle saamwerkende kerken. Deze bespreking resulteerde in de toezegging tot loslating van die kerken, die reeds eerder daartoe de wens hadden te kennen gegeven.

Hiermee werd de mogelijkheid van het komen tot een financieel verantwoorde basis voor uitzending dichterbij gebracht.

Met grote voldoening werd het bestuursvoorstel na grondige bespreking met algemene stemmen aangenomen. De arbeid van jaren vond hiermee een verblijdende bekroning.

De kerkeraad van Leerdam gaat nu met voortvarendheid het beroepingswerk ter hand nemen, op hoop, dat in 's Heren gunst de man van Zijn raad gevonden moge worden. En zo mag het ogenblik tegemoet worden gezien, waarop het aantal missionaire dienaren des Woords op N.-Guinea van 3 op 4 zal worden gebracht.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

VERSCHEENEN:

Brochure „ISRAËL EN DE DUIZEND JAREN VAN OPENBARING 20”
Door Ds J. C. Janse te Zutphen

32 pagina's met omslag, royaal formaat.
Prijs f 1.50.

Bestellingen uitsluitend per giro bij
DRUKKERIJ STEENBERGEN - ZEIST
Giro 233117

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 Oct. begon de tweede helft van de lopende jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonné's hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonné's aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met bijvermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr.
Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.